

Glas Amerike: Intervju sa visokim predstavnikom Christianom Schmidtom

Razgovarao: Ajdin Muratović

Glas Amerike: Često navodite da ste “racionalan” i “efikasan” Nijemac, ali su vaše intervencije u formiranju Vlade Federacije objektivno bile nespretna. Intervenirali ste u oktobru sa takozvanim “paketom funkcionalnosti”, obećavajući deblokiranje Federacije, samo da bi SDA blokirala stvaranje Vlade. Ponovo ste intervenirali u aprilu. Kako povratiti vjeru u kompetentnost vaših odluka u budućnosti?

Christian Schmidt: “Mislim da se ove odluke moraju sagledati zajedno. Cilj je bio da se odlukom izabranih tijela dobije funkcionalna vlada. Ustavi u Bosni i Hercegovini su puni provjeravanja i balansiranja, a ponekad se te provjere i balansi zloupotrebljavaju samo za blokiranje. Tako da sam u oktobru mogao deblokirati formiranje Ustavnog suda Federacije, izbore Predsjedništva [Federacije], a sada i izbor Vlade. Tako da sam uvjeren da je ovo imalo efekta. Postoje rupe u Ustavu, ili veze koje se ne mogu raspetljati zbog današnjih pravila, i to mora popuniti Parlament. Tako da sam ponudio godinu dana da se raspravlja na parlamentarnom nivou i da se donesu odluke o amandmanima na Ustav, onda mislim da bi to bilo izvodljivo i održivo.”

Glas Amerike: Hrvatski premijer Plenković javno se hvalio

uticajem koji ima na vaše mjere. Odbacili ste ovu tvrdnju, navodeći da sami donosite svoje odluke. Ipak, u Bosni i Hercegovini mnogi tvrde da vaš zahtjev za minimalno 3/5 glasova u Klubu konstitutivnih naroda u Domu naroda Parlamenta Federacije za blokiranje formiranja Vlade, efektivno onemogućava formiranje Vlade bez HDZ-a. Želim vam dati priliku da objasnite zašto ste odabrali 3/5 umjesto npr. dvije trećine ili bilo kojeg drugog razlomka. Kako ste došli do tog broja?

Christian Schmidt: "Uspjeh ima mnogo roditelja, ali neuspjeh je siroče. Oni koji sagledaju moje odluke vidjet će da one ne mijenjaju etničke strukture. To ne mogu sam učiniti. Moramo promijeniti Ustav kada su manjine u pitanju. Trenutno je diskriminatoran i zato moramo raditi na tome. Kako čujem SDA sada nije zadovoljna. Razumijem, jer je SDA izgubila predsjedničke izbore 2. oktobra, inače, bez ikakvog doprinosa s moje strane. Sami su odgovorni za svoj poraz. Od osnivanja Federacije, od Washingtonskog sporazuma, uglavnom postoji koalicija između SDA i HDZ-a. Bošnjački reformski blok je sada partner.

Spoznao sam da su neki od ovih komentara u Bosni i Hercegovini vođeni vlastitim interesom, pa pozivam one koji ih zastupaju da dođu na raspravu o amandmanima na Ustav. Svima koji sada govore 'Zašto ste intervenisali? Dajte im više vremena', kažem: 'Dobro, od 2014. imate Vladu u 'tehničkom mandatu'. Sada imate odlazećeg premijera, koji je prvostepeno osuđen na četiri godine zatvora zbog zloupotrebe položaja. Da li stvarno da čekam naredne dvije godine? Šta bi se desilo? Time bi se zatvorio prozor mogućnosti za evropske integracije."

Glas Amerike: Jedan od kritičara je zapravo član SDP-a, stranke koja nije u vladajućoj koaliciji, Irfan Čengić. Razumijem kritiku SDA, oni će, naravno, kritikovati jer nisu dio vlasti, ali ovaj čovjek jeste. On se posebno fokusirao na 3/5 u odnosu na bilo koji drugi odnos snaga. Možete li još jednom objasniti kako ste došli do 3/5 glasova?

Christian Schmidt: "Riječ je o privremenom prijedlogu. Mogli biste imati dvije trećine, tri petine ili bilo šta drugo. Ovo je samo nešto s čim se može raditi. Ako ste nezadovoljni, slobodno to promijenite, jer moj amandman neće stupiti na snagu ukoliko u narednih godinu dana u Parlamentu bude postojao konsenzus za neko drugo rješenje. Dakle, ovo je poziv. Idite na posao i dajte prijedlog. Prošla su dobra stara vremena u kojima ste samo kritikovali visokog predstavnika zato što je obavljao vaš posao. Radite svoj posao. To je moja poruka."

Glas Amerike: Vaša aprilska odluka uspješno je uklonila mogućnost SDA da blokira formiranje nove Vlade. Ali kao što smo vidjeli u prošlosti, opstrukcijama se ne bavi samo ta stranka. U svom prvom odgovoru spomenuli ste da su mnoge strane zloupotrebljavale ove provjere i ravnoteže. Ranije je HDZ bio taj koji je blokirao formiranje Vlade. Zapravo, Sjedinjene Države su sankcionisale jednog od njihovih ključnih članova, Marinka Čavaru, zbog opstrukcionizma. Kako ova intervencija, za koju tvrdite da je trajno rješenje, ukoliko se Parlament ne usaglasi prije maja 2024. godine, sprječava HDZ da potencijalno opstruira formiranje Vlade 2026. godine? Ili je to problem kojim ćete se baviti tek u budućnosti?

Christian Schmidt: "Nisam pravio nikakvu razliku između bilo koje stranke. Problem u ovoj zemlji je nedostatak kulture dolaženja do kompromisnog dogovora. Ne morate imati isto mišljenje, ali morate pokušati pronaći zajedničko rješenje. Moja odluka od 2. oktobra bila je odgovor na blokadu na nivou Federacije. Bivši Reis-ul-Ulema Mustafa Cerić je rekao da bi trebala SDA da razmisli 'zašto niko ne želi u koaliciju sa vama'.

Jednostavno nije moguće okriviti nekog ko pokuša da donese trenutno rješenje. Prijatelji, imali ste prilike. Prijatelji, niste ih iskoristili. I prijatelji, ja ne gledam partijsku pripadnost ili etničku grupu. U suštini, morate da shvatite da će postojati odgovor na svaku blokadu, jer vi imate obavezu.

Izvinite što sam ovako otvoren. Nekada sam u svojoj zemlji bio neko ko bi pokušao da nađe kompromis, ali ponekad moraš ići naprijed. I Evropska unija je veoma sretna. Zašto? Otvorili smo prozor mogućnosti sa statusom kandidature za članstvo Bosne i Hercegovine. Ali pogledajte oko sebe – u trenutku kada je rat u Evropi, oni sjede i razmišljaju o tri petine ili dvije trećine, a nisu uspjeli sami riješiti problem. Sada je vrijeme, ne za dvije, ni za četiri godine.”

Glas Amerike: Kako stvari trenutno stoje, značajan pluralizam postoji samo među Bošnjacima i takozvanim “ostalima”. HDZ i SNSD su dominantni u svojim etničkim grupama. Kako odgovarate na optužbe da vaša nametanja učvršćuju i podstiču politiku usmjerenu na etničke grupe na račun politike usmjerene ka građanima?

Christian Schmidt: “Ovo je čista glupost. Siguran sam da paket funkcionalnosti, zajedno sa paketom integriteta, sprječava izborne prevare i daje više mogućnosti za pluralizam. Ako se razmišlja dugoročno, moja odluka će doprinijeti živopisnijem spektru različitih stranaka, ne samo kada su u pitanju etničke grupe, nego i građani. Tako da sam uvjeren da smo na pravom putu.”

Glas Amerike: Možete li kritičarima onda objasniti zašto niste intervenisali u nametanju zakona koji bi se odnosili na odluke Sejdić-Finci ili Zornić?

Christian Schmidt: “To je problem s kojim se ponekad susrećem tokom političkih diskusija u Bosni i Hercegovini i Evropi. Mnogi ljudi imaju dobre ideje, ali malo njih ima detaljno razumijevanje ustavne situacije u Bosni i Hercegovini.

Činjenica je da ih podržavam. Upravo sam to rekao u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih nacija u svojoj izjavi. Slučaj Sejdić-Finci, uz ostale slučajeve, svakako trebamo ugraditi u Ustav Bosne i Hercegovine. Ovaj ustav je dio Generalnog okvirnog sporazuma za mir, Aneks četiri. Nije mi dozvoljeno da ovo

promijenim. Samo Parlament ima mogućnost da to promijeni. Od mene je traženo da pronađem nediskriminatorske načine integracije 'ostalih' na nivou Federacije, Republike Srpske i kantona. Nisam ovo uradio. Zašto? Zato što je Ustavni sud, u čuvenoj Komšićevoj odluci [2015], naveo da nije dozvoljeno, ni Parlamentu ni meni, da mijenjamo ustave Federacije ili Republike Srpske, sve dok se odluka Sejdić-Finci ne provede na državnom nivou. I tu smo trenutno.

Dakle, uz svo poštovanje koje imam prema demokratskom dijalogu i različitim mišljenjima, poručio bih onima koji protestuju ispred moje kancelarije: 'Samo pređite preko mosta 300 metara do Parlamenta. Zašto se tokom posljednjih 15 godina niste obratili Parlamentu kada je riječ o implementaciji odluke Sejdić-Finci?'

U tom smislu ću biti od pomoći i saglasan sam da se to treba implementirati, ali ovdje se radi o komplikovanoj situaciji ustavne strukture Bosne i Hercegovine. Ne mogu promijeniti Dayton. Moram implementirati Dayton, a Dayton ima nedostataka. To sam rekao i u Ujedinjenim nacijama. Neprihvatljivo je da u današnje vrijeme predsjednicima jevrejske i romske zajednice, g. Finciju i g. Sejdiću, nije dozvoljeno da se kandiduju za predsjednika u svojoj zemlji. Zašto ne? Zato što nisu dio konstitutivnih klubova Hrvata, Srba ili Bošnjaka.

Moramo uraditi reformu. I lično vas molim, nemojte to raditi na način koji je komplikovaniji nego što je to sada. Meni je neugodno zbog nesprovođenja odluke Sejdić-Finci. Ali ponekad u Bosni i Hercegovini imate pojednostavljenu raspravu: 'Ko je odgovoran? Oh, to je visoki predstavnik. On je odgovoran.' Ne, moj prijatelju, nisam ja. Ovo izabrano tijelo je odgovorno. Ovo je demokratija. Morate raditi. Demokratija nije samo prolazna krivica – morate i da radite."

Glas Amerike: Dakle, da rezimiramo ono što ste rekli: mnoga od ovih pitanja mogu se rješavati u parlamentu. To je njihova dužnost, a vi intervenišete samo kada oni odbiju da se time

pozabave. A kakav je poticaj sadašnjim ljudima na vlasti da provedu presudu Sejdić-Finci? To bi moglo potkopati njihovu vlastitu moć. Kako zaobići tu blokadu?

Christian Schmidt: "Ne znam kakav je njihov način razmišljanja, ali predstavnici različitih stranaka, i ne samo velikih, dali su obećanje u Briselu predsjedniku Evropskog vijeća Charlesu Michelu prošle godine, 12. juna, da će pola godine nakon formiranja svih vlada i institucija – dakle nakon 28. aprila, obećali su da će raditi na rješenju. Mislim da im moramo olakšati. Moramo pomoći, ali to mora doći od njih.

Uspio sam sprovesti mali dio, možda 10% neumskog paketa koji se tiče izbornog integriteta, koji je vrlo važan. To uključuje elektronsko prebrojavanje, kao i provjeru da nema uticaja na biračkom mjestu. Pronašli smo nekoliko problema tokom izbora, ali neki i dalje ostaju. Ja sam, u aprilskoj odluci, u krivični zakon dodao davanje mita za glasanje. Ovo je stavljeno u krivični zakon i sada ima kaznu. I mi moramo da nastavimo sa posmatranjem i garantovanjem poštenih i slobodnih izbora. Ovo je sljedeći korak. Mogu da shvatim da je velikim strankama to donekle neprijatno, jer njihovi rezultati vjerovatno neće biti isti ako se glasovi prebroje kako treba. Ali moje očekivanje je da će ovo biti jedna od najodobranijih ustavnih promjena. Ali, nažalost, ovakve promjene se često dogovaraju, ali nikada ne sprovode.

Sada imamo zamah evropskih integracija u narednih šest mjeseci. Moramo to uraditi. Zašto u narednih šest mjeseci? Pa, moraćete da koristite nova tehnološka sredstva verifikacije, vjerovatno uzimanje otisaka prstiju i slično. Morate dobiti neku obuku, neko osoblje i pravnu osnovu da to učinite. Dakle, za ovo je potrebno vrijeme. Sljedeće godine su općinski izbori. Ovo bi bila dobra prilika da se provjeri da li ove mjere ispunjavaju zahtjeve slobodnih, fer i korektnih izbora.

Onda ćemo morati da se pozabavimo izazovnijim pitanjima kako reformisati Predsjedništvo i kako da donošenje odluka malo

odvojimo od vitalnih nacionalnih interesa nekog etničkog kluba. Mislim da moramo doći do boljeg razumijevanja demokratije. Dakle, moja ideja je da i mi treba da razmišljamo o direktnoj demokratiji. U svojoj odluci od 2. oktobra dodao sam član Ustavu Federacije prema kojem je Parlament dužan u roku od godinu dana donijeti zakon koji svakom građaninu Federacije daje pravo da izradi prijedloge zakona. To uključuje i pravo da se o ovim prijedlozima u parlamentu obrati u javnoj raspravi. Ovo mora biti etnički neutralno. Jedna osoba, jedan glas se računa isto. I nadam se da će to političke strukture u ovoj zemlji približiti ljudima, jer su, iskreno, daleko. Postoji jaz koji je nezdrav i ne podržava demokratiju. Tako da mislim da moramo dodati mogućnosti direktne demokratije.”

Glas Amerike: Vi ste gotovo irelevantni u Republici Srpskoj. Zvaničnici odbijaju da se sastanu sa vama, ignorišu vaše odluke, a Željka Cvijanović je izašla iz sale tokom vašeg izlaganja u UN-u. Dodik je zaprijetio: “Onog trenutka kada pokušate da oduzmete imovinu, mi ćemo donijeti odluku o nezavisnosti Republike Srpske.” Ovo je direktan izazov za Daytonski sporazum, vaš legitimitet i vašu sposobnost da djelujete kao visoki predstavnik. Šta činite da osigurate da se Dayton provodi u cijeloj Bosni i Hercegovini, a ne samo u Federaciji?

Christian Schmidt: “Prvo, nije na meni da komentarišem ko izlazi, ko ostaje ili ko treba da dokaže da nema razgovora. Ne morate biti na visokoj diplomatskoj poziciji, već samo imati određeno životno iskustvo da znate da ako prestanete da razgovarate, imate problem da dobijete ono što želite. Jedan političar iz Republike Srpske, ne iz SNSD-a, upravo mi je prošle sedmice rekao: ‘Vidi, rekao sam Dodiku, Schmidt je tu. On postoji. On donosi odluke. Zašto ne razgovaramo s njim?’

Ovo pitanje se ne tiče samo mene. Tiče se država članica Vijeća za implementaciju mira. Ako čujemo da Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države nisu prihvaćeni za

razgovore u Banja Luci... šta onda? On [Dodik] želi u Evropsku uniju? Izvinite, ali iskustvo Evropske unije je sjedenje i razgovaranje. Razgovaranje je ponekad jako dosadno, ali pričanje je bolje nego pucanje.”

Glas Amerike: U govoru u Mađarskoj nedavno ste spomenuli “situaciju u stilu genocida” u Srebrenici. Želim vam dati priliku da jasno iznesete svoje stavove. Da li vjerujete da su Vojska Republike Srpske i paravojske Srbije počinile genocid, ili samo “nešto u stilu genocida”?

Christian Schmidt: “Žao mi je što je moja skraćena izjava pogrešno protumačena. O ovome nema sumnje: ovo je bio genocid. Ono što sam želio da iskažem je da je, izvan Srebrenice, bilo slučajeva koji su vrlo bliski genocidu. Posebno sam imao na umu Markale. Zašto služim ovdje u Bosni i Hercegovini – samo da bih udovoljio političarima? Ne bih rekao da mi je to veliki poticaj. Morate ići u Srebrenicu. Tada ćete znati, kao što ja znam, zašto sam ovdje – da se to više nikada ne ponovi.

Dakle, molim vas, dajte onima koji to dovode u pitanje jasan odgovor: nema sumnje – moje osnovno opredjeljenje kao Nijemca, a znam o čemu govorim – da je to genocid. Ali radi se i o razumijevanju da je međunarodna zajednica dugo čekala 92, 93, 94. i 95. godine. A tu je i genocid nad Srebrenicom, ali nažalost, ne samo genocid nad Srebrenicom. Bilo je i drugih masakra koje moramo uzeti u obzir. Svaka žrtva je žrtva koju moramo žaliti. Dakle, to je ono što sam htio reći.”